

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

U.A.Butayeva¹

S. I. Rizakulova²

¹Samarqand davlat universiteti, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Ph.D)

²Samarqand davlat universiteti magistranti

O'SMIRNING ONGLI VA ONGSIZ FAOLIYATIDA SEZGI VA FIKRLASHNING O'RNI

Annotatsiya. Maskur maqolada o'smirining ongli va ongsiz faoliyatida sezgi va fikrlashning o'rni kanchalik uyin tutishi ilmiy ta'hlil asosida nazariy va ilmiy talqin qilingan. Bolalarni shakllantirishda nimalarга эътибор бериш кераклиги хакида тавсиялар бериб утилган.

Kalit so'zlar: O'smirin, Ongli, Ongsiz, Shrat-Shartsiz Refleks, Sezgi, Fikrlash.

Ong ob'yektiv borliqning miyamizda sub'yektiv aks etishiga ong deb aytiladi. Ong o'z tabiyatiga ko'ra nihoyatda xilma-xil bo'lib, unga o'z-o'zini va atrof-muhitini anglash kiradi. Ong taraqqiyotning oily darajasida yuzaga kelib, faqatgina insonda bo'ladi. Hayvonlarda ong bo'lmaydi. Odamlar nutiq va fikrlashi bilan hayvonlardan farq qiladi.(P.Pavlov).

Odanda ong asta sekin rivojlanadi. Yangi tug'ilgan bolada ong bo'lmaydi. Bola o'sib ulg'aygan sayin uning ongi ham rivojlanadi. Ong inson egallagan bilimlar va atrof muhit ta'siri ostida shakilanadi va rivojlanadi (Ibodullayev 2019).

Ong, biologiyada-bu tushuncha hayot davomida ortiladigan ko'nikmalardir. Avlodan-avlodga, ota-onadan farzandlariga o'tadigan bilim va ko'nikmalar bularning barchasi ongli ravishda bajariladi.

Ongsiz, bu biopsxolog nuqtayi nazardan shartsiz refleksdir ota-onadan farzandlarga o'tadi. Bu nasldan nasilga o'tadi. Ongsizlik bu tug'madir (Tug'ma bo'lib yani irsiy, DNKdagi genlar orqali o'tadi). Bu reflekslar odam organizmdagi muhim xayotiy

jarayonlarni ta'mirlashga qaratilgan. Masalan; bolaning emishi, hazm qilishi, nafas olishi, qon aylanishi va hokozalar. Ular odamning hayoti davomida o'zgarmaydi.

Yashirib yotgan psxologik jarayonlarni ongsiz jarayonlar deb ataladi (Freyd 2015).

Sezgi, odam va hayvonga xos tushuncha bo'lib, tevarak-atrof muhiti xilma-xil ko'rinishi, undagi tovushlar, hidlari, haroratga ko'ra juda rang-barangdir. Atrof muhit bilan odam organizmi muttassil bir-biriga bog'liq. Bu bog'lanish sezgi organlari orqali ta'minlanadi. Tashqi muhitning barcha omillari sezgi organlariga ta'sir qiladi. Tashqi olamdan kishi onigigacha ma'lumotlar kirib keladigan yo'l bu sezgi a'zolaridir (Ibodullayev-2019).

Fikrlash yillar maboynida olingan tajribalar orqali ottiriladi. Yaxshini- yomondan, issiqni-sovuqdan, hayoti davomida o'rgangan barcha narsalarni vaqt soati bilan o'smirinlar fikrlay boshlaydi, bora bora o'z fikrini aytadi.

Zamonaviy g'oyalar nuqtai nazaridan, ongsiz ravishda aqliy shakllanishlar, jarayonlar va mexanizmlar majmuasi sifatida ta'riflanadi, ularning faoliyati va ularning o'ziga ta'siri, inson hisob bermaydi.

Umuman olganda, biz bunday beshta katta hodisalarni ajratishimiz mumkin:

1. Ongli harakatlarning ongsiz mexanizmlari

1.1. Ongsiz avtomatizmlar.

Bular birlamchi va ikkilamchi avtomatizmlar (avtomatik harakatlar (miltillash, hapsırma, va hokazo) va ko'nikmalar. Birinchisi hech qachon amalga oshirilmadi, ikkinchisi ongni qayta ishlashdan o'tdi va ongsiz ravishda singib ketdi - ularning asosida harakat amalga oshiriladi. tez va samarali ravishda chiqadi va ongni tobora murakkab kombinatsiyalar uchun ozod qiladi.harakatlarni ongni boshqarishdan ozod qilish moslashuvchan bo'lib, unda o'zgarishlarning kaleydoskopi doimiy ravishda paydo bo'ladi: uning tarkibiga kiradigan harakatlar iyerarxik tizimining turli qatlamlari o'rnini bosadi yanada moslashuvchan va zamonaviy vosita.

1.2. Ongsiz ravishda o'rnatish.

Bu organizm yoki sub'ektning ma'lum bir harakatni bajarishga yoki ma'lum yo'nalishda reaksiyaga kirishishga ichki tayyorgarligi. Xulq-atvor va mahorat o'rtasidagi farq shundan iboratki, munosabat ma'lum bir harakatni amalga oshirish paytidan oldin unga tayyorlikni shakllantiradi. Va agar bu harakat mahoratga ega bo'lsa (masalan, jang san'atlarida), unda biz uni amalga oshirish tezligi va aniqligida katta ustunlikka ega bo'lamiz, bu samaradorlikni anglatadi.

1.3. Ongli harakatlarning ongsiz ravishda hamrohligi.

Bu odamlar o'rtasidagi og'zaki bo'lmagan muloqotning juda muhim kommunikativ vositalari, bundan tashqari, insonning turli xil psixologik xususiyatlarini belgilovchi sifatida foydalanish mumkin. Bularga vegetativ reaksiyalar, mimika, beixtiyor harakatlar, tonik taranglik kiradi.

2. Ongli faoliyatning ongsiz ravishda stimullari

Bular behushlik chuqurligida joylashgan ongsiz affektiv komplekslar bo'lib, ular psixoanalizga ko'ra nevrotik alomatlar, noto'g'ri harakatlar (shu jumladan rezervasyonlar) va tushlar bilan ifodalanadi.

Ongsiz ravishda chuqur yashiringan komplekslar turli xil nevrotik alomatlar bilan namoyon bo'ladi va odamni shikastlanadigan repressiya qilingan shaxsiy tajribalarning

og'riqli oqibatlarini aks ettiradi. Bunday majmua ochilganda, u o'z kuchini yo'qotadi va binobarin, motivatsiya qobiliyatini yo'qotadi, odamni o'z zulmidan ozod qiladi.

3. Supraktsion hodisalar

Ushbu jarayonlar shu qadar ahamiyatli va hajmli bo'ladiki, ular ongdan faqat qisman, hatto undan keyin ham tranzitda o'tadilar - ular intellektual yoki ta'sirchan haddan tashqari yuklangan va inson hayotining eng muhim sohalari bilan bog'liq; ularning ajralmas natijasi taqdirni osongina o'zgartirishi mumkin. Ularning xususiyatlariga vaqt ichida cho'zilish va yakunlanishning kutilmaganligi kiradi, natijada natijani oldindan aytib bo'lmaydiganligi bilan birga dahshatli jinoyatlar va yorqin kashfiyotlarning rasmlarini ham yaratishi mumkin.

4. Ob'ektlarni subseptik idrok etish mexanizmlari va jarayonlari

Miya onga ko'rinmaydigan narsalarga javob berish qobiliyatiga ega, ammo, odatda, ma'lum bir odam uchun muhim psixologik yukga ega bo'lgan behush ogohlantirishlar tomonidan aniq seziladi. Ushbu stimullar tasvirlar bilan ifodalanmaydi, ammo ularning paydo bo'lishi, masalan, qurilmalarda kuzatilishi mumkin bo'lgan bioelektrik reaksiyalar paydo bo'lishiga olib keladi (bu tamoyil "yolg'on detektor" ishida qo'llaniladi).

5. Ijtimoiy ongsizlikning tuzilmalari

C.G.Jungning fikriga ko'ra, hozirgi kunda biz arxetiplar (ijtimoiy ongsiz tuzilmalar) deb ataymiz, ma'lum bir madaniyatda yashirin shaklda uzatiladigan va uning odamlarining dunyoqarashini belgilaydigan meros bo'lib o'tgan tuzilmalar va printsiplar.

Muayyan sharoitlarda ular faollashadi va onga yoki ramziy tasvirlar sifatida yoki stereotipli reaksiyalar va xatti-harakatlar sifatida namoyon bo'ladi.

Shunday qilib, insonning dunyoga moslashuvi tizimi atrofdagi o'zgarishlarga tezda ta'sir ko'rsatadigan faol ongdan va haqiqat va yangi ma'lumotlar bilan o'zaro aloqalarning avvalgi tajribalaridagi ma'lumotlarni saqlaydigan ongsizdan iborat.

Hulosa qilib aytganda, bizning tadqiqot natijalarimiz shuni ko'rsatdiki o'smirin yoshlar bilan kompleks va uzviy ravishda ishlash kerak. Ota-ona, uztoz-murabbiylar, mahalla faollari va albatta psixologlar birgalikda o'smirin yoshlar bilan ishlashi lazom.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Z.Ibodullayev 2019yil, 3-nashri-107 bet.
2. Z.Freyd- Vvedeniy psixoanaliz.Leksi. M; 2015. 770 bet.
3. Z . Ibodullayev-2019yil, 3-nashri, 52 bet.
4. http://cache.media.eduscol.education.fr/file/dossiers/07/3/2013_School_Education_in_France_244073.pdf.